

СОЦІАЛЬНІ ВИКЛИКИ COVID-19

У кінці 2019 р. світ кардинально змінився: COVID-19 став тим явищем, про яке говорять: «до» і «після». Пандемія, про яку офіційно заявив 11 березня генеральний директор Всесвітньої організації охорони здоров'я Тедрос Аданом Гебреїсус і висловив глибоке занепокоєння швидкістю поширення вірусу, спричинила глобальну медичну, економічну й соціальну кризу. Деякі країни, як-от: Німеччина, Франція, США – певний час щосили намагалися балансувати між медичними вимогами й економічними реаліями. Однак уже невдовзі стало зрозуміло: у ситуації зовнішньої самоізоляції держав та введення карантинних обмежень економічний спад є закономірним. До цього часу світове співтовариство не дало вичерпну оцінку наслідків пандемії, бо, з одного боку, ми не можемо заявляти про закінчення поширення COVID-19, а з іншого – деякі галузі, як-от: туризм та пов'язані з ним сфери життєдіяльності – лише зараз позбувається примарних надій утримати свої позиції в особливо прибутковий літній період.

Освіті та науці не випала можливість довго перебувати в очікуванні: дім став навчальною аудиторією для мільйонів студентів по всьому світу. Українські студенти раптом усвідомили, що від завтра їхнє навчання переводиться на дистанційні «рейки». Певний час вони, як і викладачі, ще перебували в певній нерішучості щодо змін формату навчання. Однак поступово збагнули, що момент неповернення уже пройшов. З'явилася онлайн-освіта, а разом із нею – деякі переваги й велика кількість проблем. Серед найбільш значущих варто назвати нерівність у доступі до освіти (не всі викладачі, а особливо студенти, які роз'їхалися з міст по своїх домівках, мали необхідну техніку й Інтернет); студенти навчалися у Zoom, Skype, Meet, на університетських платформах, що часто працювали з перебоями, не витримуючи навантаження на них; надзвичайно великою проблемою стала втрата між викладачем і студентом живого неформального спілкування тощо.

Пандемія зумовила надзвичайно високий рівень соціального страху перед загрозою захворювання. Причому масштаби загрози спровокували страх, який не став продуктивним, таким, що допомагає людям ухвалювати швидкі й інтуїтивно правильні рішення, а паралізовував людей, примушував стежити за цифрами, моніторити обстановку в окремих містах. У такій ситуації люди глибоко переживали за долю близьких, втрачаючи емоційні й фізичні сили. Посилювали відчуття страху невидимість загрози, невизначеність ситуації й неможливість вплинути на подальший розвиток подій.

Людство наполегливо вчилася повноцінно спілкуватися опосередковано, використовуючи технічні засоби та за допомогою електронних технологій. У таких умовах інформація поширювалася швидко, часто перетворювалася на чутки й дезінформацію. «Ми не просто боремося з епідемією, ми боремося з інфодемією», – заявив Тедрос Аданом Гебреїсус. Інфодемія (гра слів infodemic = information + pandemic) – новий термін, що описує реальність й означає потік дезінформації, нагнітання й залякування у масмедіа, поширення псевдонаукових порад у соціальних мережах та ін.

Під час карантинної самоізоляції інтернет-трафік значно виріс, оскільки люди більше часу проводили онлайн. Шукаючи відповіді на хвилюючі питання, вони цікавилися новинами. Новини періоду карантину майоріли негативною інформацією. А оскільки людям притаманно сильніше реагувати на негативні новини, ніж на позитивні, це посилювало їхній страх.

Згідно зі спостереженнями періоду з січня до кінця березня 2020 р. 59 % матеріалів містили правдиву інформацію, але вона була перекручена, перероблена чи змінена в інший спосіб, 38 % були повністю сфабриковані. Було також виявлено, що 20 % усіх неправдивих тверджень про коронавірус створюють або поширюють політики, лідери думок та зірки [5].

Для позначення фальшивої або спеціально перекрученої чи спотвореної інформації, що з політичною або комерційною метою поширюється в інтернеті, уживається термін «фейк», або «фейкові новини». Відомо, що фейк як явище існує давно і не стало відкриттям інфодемії. Уряди деяких країн поширювали фейки з метою підірвати репутацію своїх опонентів.

Прагнучи з'ясувати, чому навколо COVID-19 так багато фейкових новин, група дослідників вирішила перевірити, чому люди вірять і поширюють неправдиві новини про пандемію. Вони виявили, що люди не замислюються над точністю новини, коли хочуть її поширити, а просте нагадування про перевірку точності заголовків про коронавірус впливає на якість новин, які учасники готові поширити. Аналіз п'яти платформ соціальних медіа – Twitter, Instagram, YouTube, Reddit та Gab – показав, як там поширюється інформація, та дав можливість зіставити це з епідеміологічними моделями. Були виявлені особливості кожної з платформ, зокрема й за кількістю коментарів, поширень і тем, які піднімалися за час дослідження, а також визначені найпопулярніші соціальні медіа – YouTube і Twitter [5]. Варто пригадати, як активно поширювалися у соціальних мережах фейки про те, що COVID-19 пов'язаний із випромінюванням мобільної мережі 5G; вірус був спеціально створений для зменшення кількості людей похилого віку; борода збільшує шанси захворіти; друга група крові збільшує шанси захворіти; мед збільшує шанси захворіти та інші. Перелік фейків, які найчастіше поширюють користувачі соціальних мереж, журналісти та публічні особи, наведено у статті Ярослава Зубченка «Фейкові ліки, вертольоти-дезінфікатори та світова змова. Головні тренди маніпуляцій про коронавірус» [4].

Як же світове співтовариство бореться з фейками про коронавірус?

Світові гіганти Facebook, Google, LinkedIn, Microsoft, Reddit, Twitter та YouTube опублікували спільну заяву щодо фейків та коронавірусу: «Ми тісно співпрацюємо над зусиллями щодо реагування на Covid-19. Ми допомагаємо мільйонам людей залишатися на зв'язку, а також спільно протидіємо шахрайству і поширенню дезінформації щодо вірусу, розміщуємо достовірний контент у наших мережах, а також представляємо важливу нову інформацію в координації з державними управліннями охорони здоров'я по всьому світу» [1].

Проекти VoxCheck і StopFake 27 березня 2020 р. стали партнерами Facebook в Україні та учасниками фактчекінгової програми компанії, покликані допомагати соцмережі в боротьбі з фейками та дезінформацією. Як партнерські організації VoxCheck і StopFake відтепер можуть перевіряти інформацію в соцмережі та позначати її як фейк чи неправду.

У лютому 2020 р. міжнародне інформаційне агентство Reuters організувало новий підрозділ, який буде допомагати компанії Facebook виявляти дезінформацію та фейки. Новостворений підрозділ із перевірки фактів перевіряє контент, розміщений у Facebook та Instagram, а саме: фотографії, відео, новинні заголовки й інший контент англійською та іспанською мовами. Результати цих перевірок публікують у спеціальному блозі [2].

В Україні з метою перевірки інформації про коронавірус був створений сайт «По той бік пандемії». На сайті вже зібрано понад 100 матеріалів про Covid-19, які розподілені на фейки, маніпуляції та правду про пандемію. У проєкті беруть участь редакції «По той бік новин», «БезБрехні», «Наші гроші. Львів», «Кавун.City», «Букви», а також незалежні фахівці-аналітики із України та Німеччини [3].

Отже, проблема, з якою зіткнулося й активно бореться людство, багатоаспектна. Соціальні виклики пандемії вимагають від людей об'єднання заради перемоги над потужним ворогом – COVID-19.

Список використаних джерел

1. MediaSapiens. Американські технологічні гіганти заявили, що разом працюють над протидією дезінформації про коронавірус. URL: <https://ms.detector.media/manipulyatsii/post/24339/2020-03-17-yak-facebook-google-i-twitter-protidiyut-feikam-pro-koronavirus-spilnazayava-kompanii/> (дата звернення: 22.06.2020).
2. VoxCheck і StopFake допомогатимуть Facebook боротися з фейками та дезінформацією. URL: <https://detector.media/infospace/article/175903/2020-03-27-voxcheck-i-stopfake-dopomogatymut-facebook-borotysya-z-feykami-ta-dezinformatsiyei/>

stopfake-dopomagatimut-facebook-borotisya-z-feikami-ta-dezinformatsieyu-dopovнено/ (дата звернення: 22.06.2020).

3. В Україні запустили сайт «По той бік пандемії» з фейками про коронавірус. URL: <https://detector.media/infospace/article/176019/2020-03-31-v-ukraini-zapustili-sait-po-toi-bik-pandemii-z-feikami-pro-koronavirus/> (дата звернення: 22.06.2020).

4. Зубченко Ярослав. Фейкові ліки, вертольоти-дезінфікатори та світова змова. Головні тренди маніпуляцій про коронавірус. URL: <https://detector.media/infospace/article/175926/2020-03-28-feikovi-liki-vertoloti-dezinfikatori-ta-svitova-zmova-golovni-trendi-manipulyatsii-pro-koronavirus/> (дата звернення: 22.06.2020).

5. Марія Крючок. Інфодемія. Чому навколо так багато фейкових новин про COVID-19? URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/pandemiya-yak-borotis-z-feykami-pro-koronavirus-ostanni-novini-50083449.html> (дата звернення: 22.06.2020).

*Лавриненко Г. А., канд. політ. наук
Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ
Дорошенко Т. Ф., канд. техн. наук, доцент
Інститут фізико-органічної хімії і вуглехімії імені Л. М. Литвиненка НАН України,
м. Київ*

МЕДІАОСВІТА ЯК ВИКЛИК COVID-19 ОСНОВНИМ ПРИНЦИПАМ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ

В умовах глобалізації саме освітня сфера, виступаючи як «м'яка сила», здатна прищепити молоді такі якості, як толерантність, взаємоповага, розвинути критичне мислення і почуття відповідальності за зміни у всіх сферах життєдіяльності суспільства та за майбутнє країни. Процес розвитку особистості шляхом формування зазначених здібностей в умовах інформаційного суспільства все частіше здійснюється за допомогою впровадження засобів медіаосвіти.

На жаль, на сьогодні ключовою проблемою сучасної освіти залишається застосування застарілих підходів і методів у навчальному процесі та комунікації з молоддю. І в цьому ключі навчання різним формам самовираження за допомогою медіатехнік і набуття медіаграмотності стає все більш актуальним, особливо з поширенням COVID-19 і вимушеним переформатуванням системи освіти в режим online.

Мета цієї роботи – розгляд нових підходів в освітньому процесі та тенденцій цифровізації навчального процесу в умовах пандемії.

Створенням та розвитком концепцій медіаосвіти займалися такі дослідники, як І. Гуриченко, Г. Онкович, А. Федоров та інші. Спеціалісти у сфері медіа (К. Безелгет, Ж. Гонне, К. Ворскоп, Д. Букінгем, Л. Мастерман, В. Возчіков) розглядали питання значення медіаосвіти в сучасному інформаційному суспільстві. Також наукові розробки з даного питання здійснювали Л. Зазнобіна, Ю. Рабінович, Л. Баженова, С. Пензіна, В. Собкін та Е. Ястребцева.

Необхідно констатувати, що запит на формування нової освітньої парадигми вже сформовано. Навіть більше, він активно реалізується в середовищі розвинених держав, а з огляду на обставини, пов'язані з COVID-карантином, прискореними темпами наздогнав і країни Східної Європи.

На цьому шляху ключовою проблемою стала модернізація освіти, приведення її змісту у відповідність до сучасних викликів часу, досягнень та розробок науки і соціальної практики [2]. Сучасний ринок праці як пріоритети ставить здатність оперувати актуальними знаннями і